

Nigel South in Avi Brisman (ur.): Routledge International Handbook of Green Criminology

(Mednarodni priročnik o ekološki kriminologiji založbe Routledge). Routledge, 2013, 448 str.

Mednarodni priročnik o ekološki kriminologiji pravzaprav ni priročnik v običajnem pomenu besede, ampak gre za znanstveno monografijo, ki sta jo urednika Nigel South in Avi Brisman najverjetneje namenoma poimenovala priročnik. Gre za prvo tovrstno publikacijo, ki v celoti zajame področje ekološke kriminologije. Ne samo da jasno opredeli danes ne več tako zelo novo vejo kriminologije, ampak z zbranimi deli 36 avtorjev nazorno pokaže, da gre za znanstveno disciplino, katere polje proučevanja se še vedno širi. Urednika sta dosegla zastavljeni cilj: orisati horizont, vprašanja in razmerja na področju ekološke kriminologije ter z njo tesno povezanih poskusov in načinov varstva okolja. Kot glavni razlog za to navajata dejstvo, da je kriminologija predolgo stala ob strani ter prepuščala proučevanje ekološke kriminalitete, uničevanja okolja, okoljevarstvene zakonodaje in drugih določil raziskovalcem iz drugih znanstvenih disciplin.

Priročnik sestavlja 26 prispevkov, ki so razdeljeni na šest tematskih sklopov. Prvi sklop predstavi zgodovino, teorije in metode na področju ekološke kriminologije. Razvoj ekološke kriminologije je pomembno vplival na njeno usmeritev danes – gre za vejo kritične kriminologije, ki nepretrgoma opozarja na negativne posledice uničevanja okolja in naraščajoče viktimizacije ljudi in vseh drugih živih bitij. Ekološka kriminologija je zavzela ekocentristični odnos do okolja (ekocentrična filozofija, ki poudarja enakost vseh živih bitij na planetu Zemlja), ki ga kriminologi poskušajo razložiti tudi z uporabo sociopsiholoških teorij, in sicer s teorijo anomalije, družbenega nadzorstva, samokontrole, socialnega učenja in racionalne izbire ter teorijo priložnosti. Pri tem ugotavljajo, da se vzporedno z razvojem sodobne družbe spreminja tudi polje proučevanja ekološke kriminologije, zato je treba upoštevati sodobno obzorje ekološke kriminologije in razvijati inovativne pristope k proučevanju ekološke kriminalitete ter drugih oblik ogrožanja okolja. Drugi del priročnika zajame mednarodna in transnacionalna vprašanja, ki zadevajo ekološko kriminologijo. Podnebne spremembe, onesnaževanje zraka in rodovitne prsti, nedovoljeni dodatki v proizvodnji hrane in onesnaževanje (pitne) vode so samo izbrani, najbolj izstopajoči primeri uničevanja okolja in protipravnega ravnanja zoper ljudi, ki ogrožajo njihovo zdravje in življenje. Ekološki kriminologi ugotavljajo, da je vsak analizirani primer specifičen in da je med njimi težko določati vzporednice. Edina skupna točka vseh tovrstnih pojavov pa je transnacionalni vpliv in škodljive razsežnosti. V tretjem delu so predstavljene študije proble-

mov, značilnih za posamezne regije, na katere se odziva ekološka kriminologija. V tem sklopu se bralec seznanja s posebnostmi in posledicami izsekavanja amazonskega deževnega gozda, z veliko paleto kaznivih dejanj in oblikami nehumana ravnanja, ki spremljajo izkopavanje mineralov – t. i. »mineralni konflikta« v Afriki, ter s posebnostmi delovanja kriminalnih združb v povezavi z ekološko kriminologijo v državah jugovzhodne Evrope. V drugi polovici priročnika v tri sklope razdeljeni prispevki obravnavajo različna razmerja znotraj polja ekološke kriminologije. Kar zadeva odnos med okoljem in ekonomijo, so kriminologi soglasni, da se še vedno dopušča preveč čezmernih posegov v okolje zgolj zaradi proizvodnje in napredka. Mera tolerance do nezakonitih posegov v okolje je še posebno velika za korporacije, ki so tesno povezane z vladajočo elito, ali podjetja v državni lasti. V priročniku je opisanih več primerov ekološke kriminalitete, ki so jo zakrivila gospodarske družbe, pri čemer so avtorji, člani krožka ekoloških kriminologov, v duhu kritične kriminologije kritični do storilcev in zahtevajo enakopravno varstvo okolja (t. i. okoljska pravičnost/*environmental justice*) za vse družbene skupine. S problemi rasne in razredne neenakosti ter neenakosti med spoloma se srečuje tudi ekološka kriminologija (npr. sheme »trash for cash«; večinski delež zaposlenih pripadnikov nebele rase v predelovalnicah odpadkov). Pri odnosu med ljudmi in nečloveškimi živimi bitji sta najpogosteje izpostavljena problema mučenja živali in njihovih pravic ter velika razsežnost trgovine z živalskimi in rastlinskimi vrstami, kjer organizirane kriminalne združbe kujejo ogromne dobičke. Vedno pogosteje izpostavljen problem je tudi trgovanje z odpadki in nezakoniti posli številnih podjetij in korporacij. Spet se dotaknemo problema t. i. beloovratniške ekološke kriminalitete. Odnos med okoljem in kulturo je zadnja tema v mednarodnem priročniku o ekološki kriminologiji. Vedno več kriminologov opozarja na pomembnost vzgoje in ozaveščenosti o varstvu okolja, kar ekološko kriminologijo povezuje s kriminologijo kulture. Njun cilj je preseči kulturo potrošništva in jo oblikovati le toliko, da bo sledila načelom sobivanja z naravo in filozofijo trajnostnega razvoja. Na koncu, v zadnjem poglavju, urednika strneta glavna sporočila avtorjev poglavij in izpostavita, da obstaja več načinov, kako nam ekološka kriminologija lahko pomaga učiti se iz izkušenj in prispevati k boljši prihodnosti. Urednika poudarita tudi pomembnost zavedanja, da se ekološka kriminologija sooča z globalnim pojavom, zato priročnik bralcu ponuja novo ali izboljšano že poznano »orodje« za povezovanje med vedenjem posameznika

in celotne družbe, socioekonomskimi strukturami, političnimi organizacijami in ogrožanjem okolja oziroma povzročeno okoljsko škodo. Nedvomno je za ekološko kriminologijo pomembno, da še naprej sledi in nadgrajuje »mainstreamovsko« kriminologijo z izpostavljanjem primerov, kjer sta ekološka kriminaliteta in povzročanje okoljske škode opredeljena kot generalizirana oblika vedenja, ki je del rutinsko nastalih življenjskih vzorcev v sodobni družbi. Ključnega pomena za ekološko kriminologijo pa je, da to vedenje poskuša razložiti znotraj okvirov (mainstream) kriminoloških teorij.

V primerjavi s podobnimi monografijami, kot sta učbenik o ekološki kriminaliteti (orig. *Environmental crime: a reader*) in monografija o kriminoloških vidikih globalnega ogrožanja okolja (orig. *Global environmental harm: criminological perspectives*), ki ju je uredil Rob D. White, gre za prvi priročnik o ekološki kriminologiji kot vedi, o čemer so vsa ostala dela do zdaj samo razglabljala. Podobno tudi White v enem od zadnjih del o transnacionalni ekološki kriminaliteti (orig. *Transnational environmental crime: toward an eco-global criminology*) še vedno razpravlja o definiciji ekološke kriminologije, njenem predmetu zanimanja in umestitvi v polju kriminologije. Nedvomno so vsa dela pomembno prispevala k razvoju ekološke kriminologije kot vede, vendar je mednarodni priročnik o ekološki kriminologiji prvi, ki vsebuje jasno stališče, da gre za vejo kritične kriminologije, katere področje proučevanja je ekološka kriminaliteta in z njo povezani pojavi.

Priročnik je v prvi vrsti napisan za študente kriminologije, nedvomno pa je gradivo uporabno tudi za podiplomske študente drugih smeri in dragoceno dodatno študijsko gradivo. Zagotovo je urednikoma uspelo ekološko kriminologijo narediti študentom razumljivo in spodbuditi njihovo kritično razmišljanje o obravnavanih problemih. Opis razvoja in sosledja sodobnim trendom v kriminoloških razpravah o ekološki kriminaliteti je izjemno dober, zato je priročnik nadvse uporabno čtivo za kriminologe in druge raziskovalce, saj poleg študij primerov in rezultatov raziskav bralcu ponudi tudi analize uporabe kriminoloških teorij v polju ekološke kriminalitete. Za slovensko okolje posebej zanimiv in tudi uporaben je prispevek o okoljskih vprašanjih v Jugovzhodni Evropi, saj zajame tudi Slovenijo. Z vidika odzivanja na pojave ekološke kriminalitete, zlasti skrbno preišljenih nezakonitih dejanj gospodarske kriminalitete, s katerimi direktorji zmanjšujejo stroške ali dosegajo dobičke na račun izkoriščanja in uničevanja okolja, so za bralca zanimivi v priročniku analizirani primeri in predstavljeni načini delovanja (modus operandi) storilcev kaznivih dejanj zoper okolje, ki jih uvrščamo v skupino ekološke kriminalitete bogatih in vplivnih. Posamezni bi znali biti zanimivi tudi za preiskovalce. Za zdaj že povsod uporabljeno frazo »okolju prijazno« se velikokrat skriva marsikatera nepravilnost, kot na primer škodljivi iz-

pusti v zrak ali vodo, prepovedane substance v živalskem mesu, uporaba prepovedanih herbicidov in pesticidov pri gojenju rastlin ipd. Vse to so prepovedana dejanja, ki jih med drugim uvrščamo med oblike ekološke kriminalitete, njihovi pobudniki, če že ne storilci, pa so velika podjetja in korporacije, ki hlepijo po hitrem doseganju dobičkov ne glede na ceno, ki jo v obliki ogroženega zdravja ali celo življenja na koncu plačujemo ljudje. S tega zornega kota priročnik odpira nove poglede na ekološko kriminologijo kot vejo kritične kriminologije in področja njenega proučevanja. Poudarjena je pomembnost proučevanja ekološke kriminalitete v današnji dobi hitrih družbenih sprememb.

Ekološka kriminologija dejansko pojasnjuje pojave ekološke kriminalitete in javnosti približuje aktualne probleme. Pomembno je, da lahko pomaga pri identifikaciji izzivov v povezavi z ekološko kriminaliteto in povzročeni posledicami, ki so podrobneje obravnavane v pričujoči monografiji. Nadalje ekološka kriminologija lahko opozori na dolžnosti oziroma obveze do družbe, socialnega varstva, zdravstvenega varstva in varstva okolja (tj. pravica do zdravega in čistega naravnega okolja), ki se dotikajo nas vseh. Prav tako ekološka kriminologija lahko vzbudi našo pozornost z opozarjanjem na naše napake in potrebo po njihovem odpravljanju. Ključno pri vsem tem pa je, da (ekološka) kriminologija ni več tiho oziroma ignorantska do porajajočih se okoljskih problemov sodobne družbe. To pa je nedvomno cilj, ki ga je Routledgeov mednarodni priročnik dosegel – dokončno je pretrgal molččnost, ignoranco in sprenevedanje o vseh oblikah ogrožanja in uničevanja okolja ter sodobne viktimizacije v svetu globalnega razvoja in napredka.

Katja Eman